

ENTELLEKTÜEL SERMAYE: TÜRKİYE MUHASEBE SİSTEMİNDE RAPORLANABİLİR Mİ?

Hüseyin Ali KUTLU*

Öz

Dünyanın yaşadığı hızlı değişim sonucunda bilgi ekonomisi sürecine geçilmiş ve bu ortamda fiziki gücün yerini beyin gücü ve bilgi almıştır. İşletmelerin değeri, yalnızca sahip oldukları finansal varlıklarla ölçülmekten çıkmış, sahip oldukları bilgi, deneyim, nitelikli işgücü gibi entellektüel unsurlarla değerlendirilmeye başlamıştır. Tüm bu unsurlar entellektüel sermaye olarak nitelendirilmiş ve son yıllarda yaygın bir şekilde literatürde yer almaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı entellektüel sermaye kavramını unsurlarıyla birlikte incelemek ve Türkiye muhasebe sisteminde raporlanabilir olup olmadığını irdelemektir.

Anahtar Sözcükler: Entellektüel sermaye, insan sermayesi, sosyal sermaye, entellektüel sermayenin raporlanması

Abstract

Intellectual Capital: Can it be Reported in the Accounting System of Turkey?

As a consequence of the rapid change experienced by the world, it was passed to the process of knowledge economy and in this environment brain power and knowledge replaced the physical power. The value of the businesses is not only measured with their physical assets any more and it was begun to be assessed with the intellectual factors such as the knowledge, experience, and qualified workforce they have. All these factors are characterized as intellectual capital and recently they began to take place frequently in the literature. The aim of this study is to investigate the concept of intellectual capital with its dimensions and to analyze whether it can be reported in the accounting system of Turkey.

Keywords: Intellectual capital, human capital, social capital, intellectual capital reporting.

* Yrd.Doç.Dr., Kafkas Üniversitesi, İşletme Bölümü, Dereiçi Mevkii, KARS, halkutlu@mynet.com

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve internetin yaygınlaşması tüm dünyada acımasız bir rekabetin yaşanmasına neden olmuştur. İşletmeler arasındaki rekabet yerel veya ulusal nitelikte olmaktan çıkmış, küresel bir niteliğe bürünmüştür. Yaşanan gelişmeleri takip edemeyen işletmeler rekabete direnememekte ve yok olmaktadır. Kaliteli mal ve hizmet üretimi ile mutlak anlamda müşteri memnuniyetine odaklanan işletmeler ise rekabet avantajı sağlayarak ayakta kalmaktadırlar.

Küresel rekabete direnebilmenin diğer şartlarından biri ise güçlü bir finansal yapıya sahip olmaktır. Bu ise, akılcı yatırım politikaları ve etkin bir finansal yönetimden geçmektedir. İşletmeler, sahip oldukları tüm varlıkları iyi tespit edip alacağı finansal kararlarda bu verilerden yararlanmalıdır.

İşletme için geliştirilecek stratejilere temel teşkil edecek bilgilerin tarihi maliyet esasına dayanan ve daha çok maddi duran varlıklara ağırlık veren bir muhasebe sistemi ve bu sistemin hazırladığı finansal tablolarla karşılanması mümkün değildir. Çünkü bu bilgilerle ortaya konulan işletme değeri ile piyasa tarafından işletmeye biçilen değer arasında önemli farklar ortaya çıkabilmektedir. Doğru tespit edilemeyen işletme değerine dayalı olarak alınacak kararlarda hata yapma ihtimali olacaktır. Hatalı kararlar ise zincirleme olarak işletme ile ilgili tüm çıkar gruplarını etkileyebilecektir. İşletme ile ilgili grupların doğru hareket edebilmeleri açısından, işletmelerin sahip oldukları bilgi, deneyim, know-how, patent, telif hakkı, örgüt kültürü ve marka gibi entellektüel değerlerin tablolar yardımıyla raporlanması gerekir (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002:18).

Çalışmamızın amacı, entellektüel sermaye ve unsurlarının literatürde yer alan tanımlarının incelenmesi ve Türkiye'deki mevcut muhasebe sisteminde bu unsurların raporlanıp raporlanamayacağını irdelemektir. Türkiye'de benzer konuda yapılmış olan çalışmaların olmasına rağmen bu çalışmalarda önerilen kayıt ve raporlama usulüne ilişkin görüşlerimizi açıklamasıyla birlikte sunmaktır.

2. ENTELLEKTÜEL SERMAYE KAVRAMI

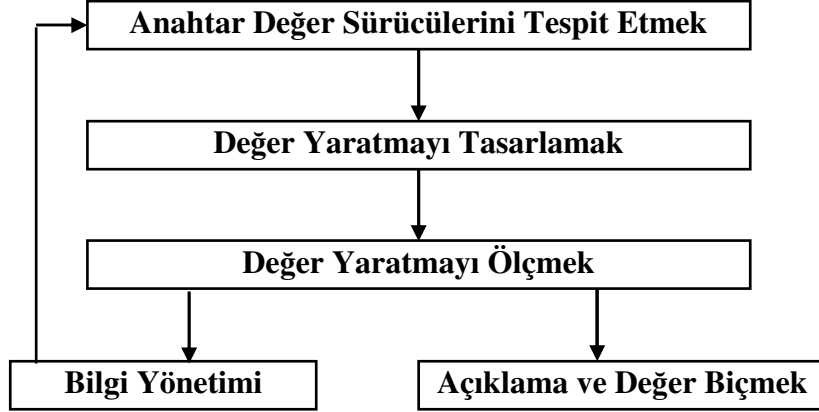
Literatürde entellektüel sermaye kavramı, farklı yönetim perspektiflerinden tanımlanmaktadır. Örneğin muhasebe, maddi olmayan varlıklardan bahsetmeyi tercih eder ve IASB (2004)'a göre onları "fiziksel varlığı olmayan fakat işletme tarafından tespit edilebilen ve baştan sona gözetim ve yasal hak olarak kontrol edilebilen finansal olmayan duran

varlıklar” olarak tanımlamaktadır. İnsan kaynakları perspektifinden entellektüel sermaye, işçilerin yetenek, bilgi ve davranışlarına işaret eder. Pazarlama perspektifinden, marka tanınması ve tüketici memnuniyeti gibi maddi olmayan varlıklar iş hayatındaki başarının kalbidir oysaki bir bilgi teknolojisi perspektifinden maddi olmayan varlıklar yazılım uygulamaları ve ağ yetenekleri olarak görülmektedir. Görüldüğü gibi entellektüel sermayenin iyi ve yeterli bir tanımı konusunda tam bir görüş birliği yoktur (Marr ve Moustaghfir, 2005: 1116-1117). Geleneksel muhasebe sisteminde ise bir işletmenin entellektüel sermayesi “muhasebeleştirilemez sermaye” şeklinde düşünülebilir (Abeysekera ve Guthrie, 2005:151).

Günümüzde entellektüel sermaye organizasyonel performans için bir anahtar stratejik değer olarak kabul edilmektedir ve entellektüel sermayenin yönetimi organizasyonların rekabet gücü açısından oldukça kritik öneme sahiptir. Ross ve Marr’a göre entellektüel sermayenin yönetimi aşağıdaki unsurları içermektedir (Marr vd., 2003:772):

- Entellektüel sermaye bir organizasyonun stratejik performansını yöneten tanımlayıcı rol oynar.
- Entellektüel sermaye, değer yaratma yollarını ve dönüşümlerini göz önüne serme rolü oynar.
- Performans ve özellikle dinamik dönüşümleri ölçer.
- Bilgi yönetimi süreçlerinin kullanımında geliştirici rol oynar.
- Performansın içsel ve dışsal raporlamasını yapar.

Entellektüel sermayenin bu yönetim sürecini aşağıdaki gibi bir şekilde gösterebiliriz.

Şekil 1. Entellektüel Sermayenin Yönetimi

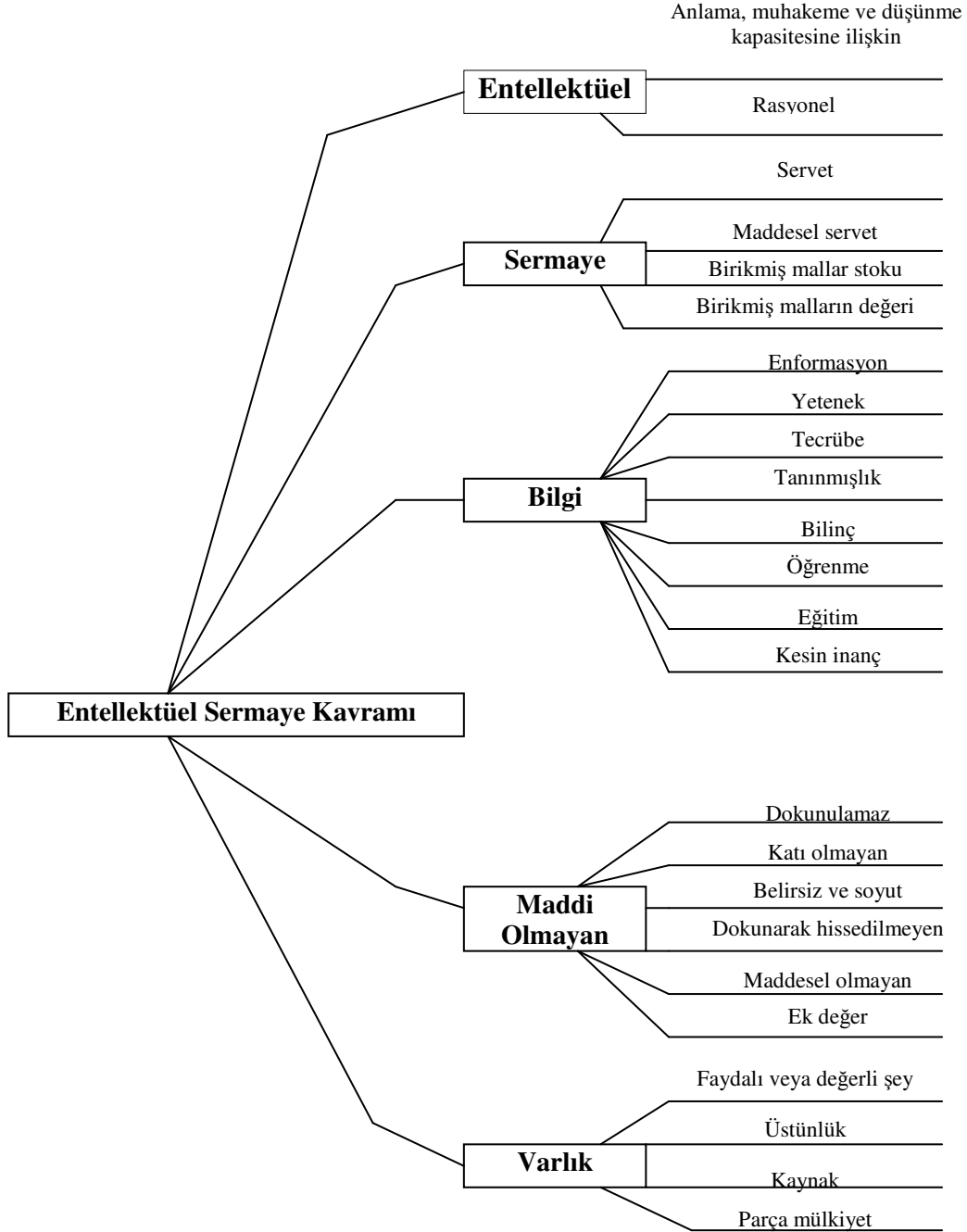
Kaynak: Marr vd., 2003:772

Entellektüel sermaye, bireyin yeteneklerini uygulamak için yetenek ve sorumluluklarının kombinasyonu olarak kavramlaştırılmaktadır. Nahapiet ve Ghoshal entellektüel sermayeyi “bilgi ve bir organizasyon, entellektüel topluluk ve mesleki uğraş gibi sosyal topluluğun yeteneğini bilmek” olarak tanımlamaktadır. Entellektüel sermaye her ne kadar bireyin niteliği olarak karakterize edilmekte ise de baskın görüş onun organizasyonel düzeyle ilgili olduğu yönündedir (Reich ve Brown, 2003: 93-94).

Entellektüel sermaye, bir şirketin hesaplanabilen gerçek mülkiyeti, nakit akışı ve donanımı gibi aynı yolla ölçülemeyen maddi olmayan varlıklarını ifade eder. Bir şirketin çalışanlarının, ürün ve hizmetleri hakkındaki bilgisi onun entellektüel sermayesini oluşturur (Taylor, 2001: 51).

Literatürde entellektüel sermayenin tanımı ve unsurları konusunda farklı yaklaşımlara rastlanabilmektedir. Aslında bu kavramın kısmen subjektif olması (bilgi, deneyim, tecrübe gibi unsurların finansal ifadelerinin güç olması) ve birçok unsurdan meydana gelmesi nedeniyle tanımlarında farklılıkların olması doğaldır. Aşağıdaki şekilde entellektüel sermaye ile ilgili kavramlar özet olarak gösterilmektedir.

Şekil 2. Entellektüel Sermaye Bileşenlerinin Özeti

Kaynak: Marr ve Moustaghfir, 2005: 1117

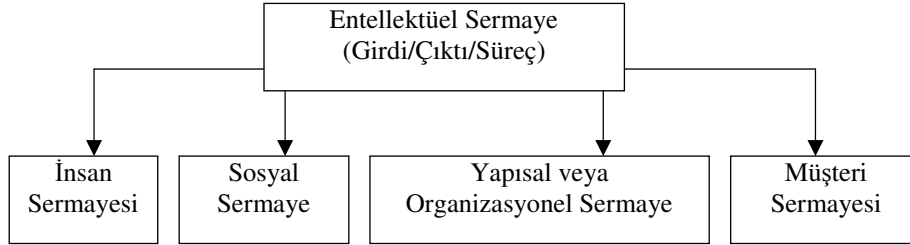
3. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI

Literatürde entellektüel sermayenin unsurları ile ilgili olarak ikili, üçlü, dörtlü tasnifler yapılmaktadır. Entellektüel sermaye kavramının çok eski olmaması öneminin yakın dönemde anlaşılması nedeniyle tanımı ve unsurları konusunda tam bir görüş birliğinin olmadığı görülmektedir.

Dünyada ilk defa entellektüel sermaye raporu yayınlayan Skandia Şirketi, entellektüel sermayenin “insan” ve “yapısal” olmak üzere iki bileşenden oluştuğunu öne sürmektedir. Bir başka görüş entellektüel sermaye unsurlarının insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri ve ilişkisel sermayenin karşılıklı etkileşiminden oluştuğunu ifade etmektedir. Bir başka yaklaşımda ise entellektüel sermayenin unsurları, çalışanlar, işletme ve müşteriler olarak sıralanmaktadır. Bu unsurlara yenileme ve gelişme sermayesi gibi unsurları ekleyen görüşlere de rastlanmaktadır (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002:20-21).

Çalışmamızda, aşağıdaki şekilde de görüleceği gibi dörtlü sınıflama üzerinde durulacaktır.

Şekil 3. Entellektüel Sermayenin Unsurları

Kaynak: Swart, 2005: 3

3.1. İnsan Sermayesi

İnsan sermayesi kavramı 18.yüzyıl İsveç ekonomisti Adam Smith'e kadar geri gitmektedir. Ancak önemli bir kavram olarak ortaya çıkışı 1950'lerin sonunda ve 1960'lı yıllarda olmuştur. Bu dönemde, Theodore Schultz gibi ekonomistler insanların genel ve mesleki eğitimlerine yatırım yaparak uzun vadeli getiri sağlayabilecek bir beceri ve kabiliyet stoku oluşturulabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu yatırımlar uzun vadede, milli ekonomiye de katkıda bulunabilir ve ekonomik büyümeye yardımcı olabilir. İnsan sermayesi geniş anlamda, bireylerin genel ve mesleki eğitim yoluyla edindikleri beceri ve

öğrenim ile kendi doğal yetenek ve kabiliyetlerinin bir birleşimini kapsar şekilde tanımlanır (bazen sağlık da bu kapsama girer). İş dünyası ise insan sermayesi kavramını daha dar bir çerçevede tanımlama eğilimindedir ve bu kavramı esas itibarıyla işgücünün, bir şirketin ya da belirli bir sektörün başarısıyla doğrudan ilgili beceri ve yetenekleri olarak görmektedir (OECD Insights, 2007:2).

İnsan sermayesi, entellektüel sermayenin temel özelliği olarak tanımlanmıştır. Toplum bireylerinin eğitim, tecrübe, bilgi, sezgi ve uzmanlık olarak ifade edilen yeteneklerinden oluşur. İnsan sermayesi geçmişte, şimdi ve gelecekte rekabet üstünlüğü sağlayacak öncü faktörleri kapsar. İnsan sermayesi değer yaratmada en önemli unsurdur (Malhotra, 2000:12). İnsan sermayesi burada, bir sistemdeki içsel ve dışsal bilgi temellerinin toplamı olarak kabul edilmektedir. Coleman (1990) insan sermayesini “somut olarak dışa vurulan bireysel olarak elde edilen yetenekler ve bilgi” olarak tanımlamaktadır. Bu bakış, açık ve gizli bilgi kavramlarının her ikisinin de kullanımını içermektedir (Johannessen vd., 2005: 154).

İnsan sermayesi teorisi, verimliliği artırıcı yetenek ve bilgi yatırımları (eğitim, öğretim, firma özel bilgi yatırımı), kariyer tercihleri (çalışma kararı, işçi devri, emek mobilitesi) ve diğer çalışma karakteristikleri (ücretler, şartlı ücretler, çalışma saatleri) ile ilgili bireysel kararların çalışmada ekonomik mantık kullanır. Bu teoriye göre, bireyler mevcut ekonomik ve ruhsal yararlarını hayatları boyunca maksimize edecek bir meslek veya işi tercih ederler (Swart, 2005: 8). Tercih edilen meslek veya işteki bireysel bilgi ve yetenekler yalnızca bireyin refahı için değer taşımakla kalmayıp ilgili firmanın sahip olduğu tüm değerlere ilave katkıda bulunacaktır.

İnsan sermayesi bir anlamda işletme bünyesinde çalışanların sahip oldukları bilgi ve yeteneklerden yararlanmada işletmenin kolektif yeteneği olarak da tanımlanır ve aşağıdaki bileşenlerden oluşur (Guthrie, 2001: 35);

- Teknik bilgi (know-how)
- Eğitim
- Mesleki yeterlilik
- Bilgi üretiminde yönelik çalışmalar
- Kabiliyet/beceri oluşturmaya yönelik çalışmalar
- Girişimcilik hevesi, mucitlik, kabullenici ve reddedici yetenekler, değişimcilik.

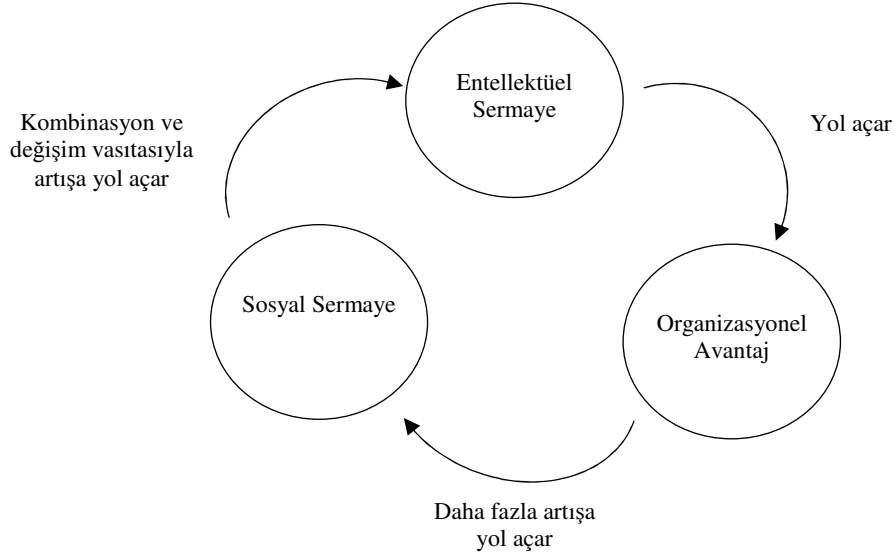
Bilgi ekonomisinde rekabet üstünlüğü, şirketin maddi ve mali kaynaklarından daha ziyade entellektüel sermayelerini etkin yönetmelerine bağlıdır. Geleceği gören büyük şirketlerde CEO'ların (Chief Executive Officer) yanı sıra entellektüel sermayeyi etkili ve doğru şekilde yönetmekle sorumlu CKO'ların (Chief Knowledge Officer) görevlendirilmeleri giderek yaygınlaşmaktadır (Bortis, 1996:40). Bu uygulamalar, çağımızda bilgi ve deneyim sahibi nitelikli işgücüne verilen önemin arttığına bir göstergesidir. Bu bağlamda büyük şirketlerin deneyimli üst düzey yöneticileri büyük paralar karşılığında transfer ettiklerine de rastlanmaktadır.

3.2. Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye, “sosyal organizasyonun, koordine eylemlere imkân tanıma vasıtasıyla toplumun etkinliğini artırabilen güvenlik, normlar ve ağlar gibi özellikleridir” (Schultz, O'Brien ve Tadesse, 2008: 606). Sosyal sermaye, işletme yönetiminde, siyasal bilimlerde ve sosyolojide temel bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Sosyal sermaye, insan sermayesinin bağlamsal tamamlayıcısı olarak da algılanabilir ve iyi durumda olan bireylerin daha iyi bağlantıları olduğunu anlatır. Bazı yazarlar, iktisatçıların sermaye kavramını tanımlarken uzun süre sosyal sermayeyi gözden kaçırdıklarını öne sürmekte ve sosyal sermayenin sürdürülebilir gelişmenin kayıp halkası olduğunu ifade etmektedirler (Sargut, 2006: 3). 1980'lerin başında eğitimde sosyal sermaye ve rolü konusuna verilen önem artmaya başlamıştır (Anderson, 2008: 440). Bourdie'nin sosyal sermayeyi “bir sürekli ağın mülkiyetine bağlı mevcut veya potansiyel kaynakların bir araya getirilmesi” şeklindeki ufuk açıcı tanımlaması sosyal sermayenin önceki tanımlarını geliştirmekte ve bazı mevcut sosyolojik ve organizasyonel teorideki tanımlamaları açıklamaktadır. Geleneksel makro tanımlamaların aksine, bu mikro seviyedeki tanımlama mümkün olduğunca birey için mevcut veya potansiyel kaynakların toplamından oluşan sosyal sermayeye odaklanmaktadır (Waldstrom ve Svendsen, 2008: 1495-1496). Bourdie'nin sosyal sermaye ile ilgili bu çalışması (1983), sosyologlar, siyaset bilimciler, ekonomistler ve organizasyon teorisyenleri tarafından kabul görmektedir. Bu yapının çekiciliği, birçok araştırma alanı ve yaklaşık yirmi farklı tanımlamayı kapsayan basılı literatürün genişlemesiyle sonuçlanmıştır. Tanımlamalar arasındaki temel farklılıklar, analizin bireysel organizasyonlar içinde (içsel perspektif) veya onlar arasında (dışsal perspektif) yapılabildiğine bağlıdır. Dışsal bakış, sosyal sermayenin bireyler, bilgi ve yeteneklerin etkin şekilde değişimi için ortam yaratılmasında bir nevi köprü oluşturma süreci olduğunu öne süren Knoke (1999) ve Andersen ve Jack (2002) tarafından geliştirilmiştir (Partanen vd., 2008: 514). Nahapiet ve Ghoshal (1998) tarafından öne sürülen görüşte ise sosyal sermaye, entellektüel sermayenin oluşturulabileceği ortamı yaratır ve bu organizasyonel avantaj ve

daha ötesinde sosyal sermayede artışa neden olur. Bu görüş aşağıdaki gibi bir şekilde gösterilebilir (Reich ve Brown, 2003:92).

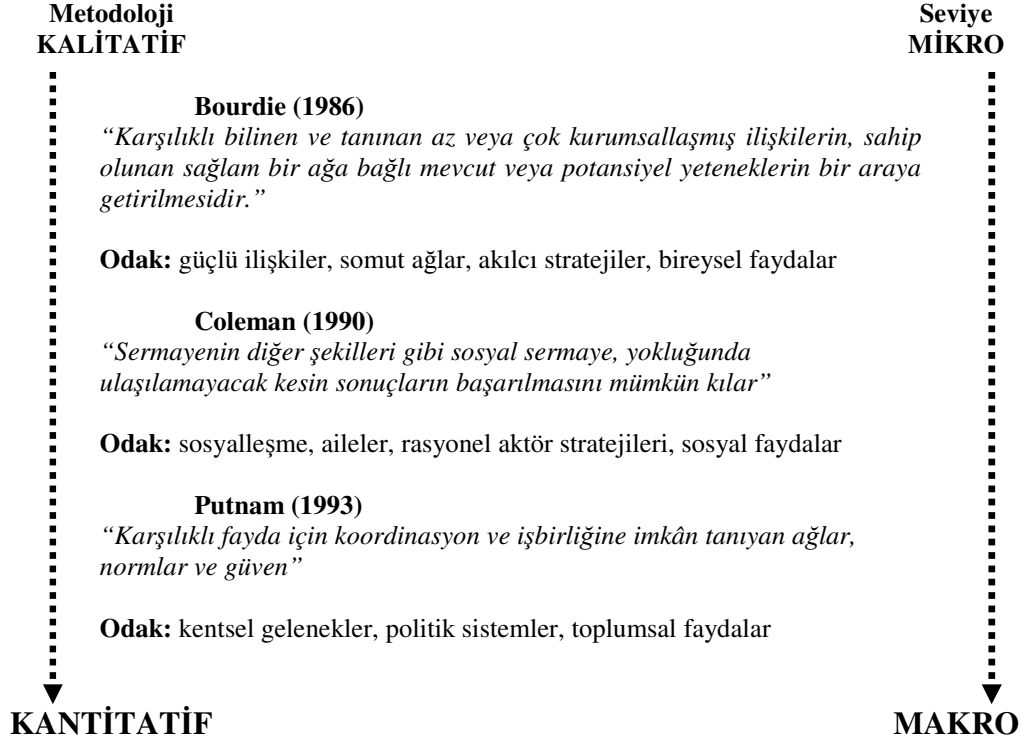
Şekil 4. Sosyal ve Entellektüel Sermaye Teorisi

Kaynak: Nahapiet ve Ghoshal (1998)'den uyarlayan Reich ve Brown, 2003: 93.

Sosyal sermaye kavramına yönelik olarak yapılan birçok farklı tanımlamanın en çok kabul görenlerini aşağıdaki gibi bir şekil yardımıyla göstermemiz mümkündür.

Şekil 5. Üç Ünlü Sosyal Sermaye Tanımı

Kaynak: Waldstrom ve Svendsen, 2008: 1502.

Coleman (1990)'ın sosyal sermaye teorisi, kişiler arasındaki ilişkilerin yararlı işleri kolaylaştırıcı şekilde değiştirilmesi durumunda, sosyal sermaye değer yarattığı için sosyal sermaye ve gelirler arasında bir korelasyon olduğunu varsayar (Barros ve Nunes, 2008: 1556).

3.3. Yapısal ve Organizasyonel Sermaye

“Yapısal sermaye, bir örgüt olarak işletmenin sahip olduğu yöntem ve politikalar biçiminde kurumsallaştırılmış bilgi teknolojilerinden – veritabanları, kayıtlar ve çeşitli biçimlerdeki belgelemeye, yönetim felsefesinden – örgüt kültürüne, finansal ilişkilerden- patentlere kadar bütün unsurların karışımını ifade eder” (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002: 22).

Yapısal sermaye bir anlamda organizasyon üyelerinin entellektüel birikimlerinin tüm organizasyonel platforma yansımaları sağlayan

düzenlemeleri kapsamaktadır. Böylelikle bu düzenlemelerle organizasyon üyelerinin entellektüel birikim ve potansiyelleri kalıcı ve sistemli olarak organizasyona transfer edilebilir. Kısaca, “insan sermayesini biçimlendiren, yönlendiren, yetkilendiren destekleyici altyapı” tüm yönleriyle bir organizasyonun yapısal sermayesini oluşturur. Bu “kurumsallaştırılmış” organizasyonel yetenekler olarak da isimlendirilebilir. Bir örgütün bütün eylemlerini şekillendiren yapısal sermaye genelde şu altyapı unsurlarından oluşmaktadır (Kanıbir, 2004: 81-82);

- Yönetim felsefesi
- Örgüt kültürü
- Yönetim süreçleri
- Bilgi sistemleri
- Ağ sistemleri
- Finansal ilişkiler
- Entellektüel mülkiyete ilişkin varlıklar

Yapısal sermaye, bireysel üyelerin mülkiyeti olan insan sermayesi dikkate alınmadığında işletme içinde geriye kalan bilgi değerlerini ifade etmektedir. Organizasyonel sermaye ve müşteri sermayesini kapsar. İnsan sermayesinin aksine yapısal sermaye toplum tarafından sahiplenilebilir ve ticarileştirilebilir. Yapısal sermaye aşağıdaki gibi formüle edilebilir (Malhotra, 2000: 8);

$$\text{Yapısal Sermaye} = \text{Pazar Sermayesi} + \text{Organizasyonel Sermaye}$$

Yapısal sermaye bir organizasyon içinde insan sermayesi unsurlarını destekleyen bütün unsurları kapsar. Bu anlamda yapısal sermaye; işletme stratejilerini, donanım, yazılım ve veri tabanlarını, üretim sistemlerini, patent ve markaları, iş programlarını, iş süreçlerini ve bu kapsamda kullanılacak her türlü bilgiyi kapsar. Organizasyondaki yapısal bilgiler iyi korunmalı ve ihtiyaç duyulduğunda bunlara kolaylıkla ulaşılabilecek mekanizmalar kurulmalıdır (Büyükozan, 2002: 37). Bu, organizasyonun sahip olduğu ve muhasebeye yansıtılan değerlerin dışında kalan ve çoğu zaman parayla ifade edilemeyen kıymetlerin korunması gereğini ifade etmektedir.

Yapısal sermaye organizasyonların, müşterileri için mal üretimi ve teslimini sağlayan strateji, yapı, sistem ve süreçlerin toplamını ifade eder.

Özetle, piyasa ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilen örgütsel kapasitedir. Organizasyonda meydana getirilen bilgi birikimi ve seviyesi, verilerin elde edilmesi, işlenmesi ve uygulanması sürecini kapsar (Edvinsson ve Malone, 1997: 35). O halde yapısal sermaye yalnızca bir unsura bağlı olmayan ve kazanımı zaman alan birikimi ifade eden bir kavramdır.

Organizasyonel sermaye ise, donanım, yazılım, veritabanları, organizasyonel yapılar, patentler, markalar ve bilginin paylaşılması ve aktarılması yoluyla bireysel verimliliği destekleyen her türlü toplumsal yetenekleri içerir. Organizasyonel sermaye iki parçadan oluşur: süreç sermayesi ve yenileme ve geliştirme sermayesi (Malhotra, 2000: 8).

Organizasyonel Sermaye = Süreç Sermayesi + Yenileme ve Geliştirme Sermayesi

3.4. Müşteri Sermayesi

İşletme açısından mal ve hizmetler müşteriye satılmak üzere üretilir. Bir dönemler aynı semt veya şehirde yaşayan veya kuruluşlardan oluşan müşteri profili, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda yerel olmaktan çıkmış, küresel bir kimliğe bürünmüştür. Böylece dünyanın en ücra köşesinde yaşayan insanlar bile işletmeler açısından potansiyel müşteriler olmuşlardır. Böyle bir ortamda kaliteli mal/hizmet üreterek müşteri memnuniyetini sağlayan işletmeler bağımlı müşteri yaratmakta ve her bir bağımlı müşteri de işletme açısından ilişkiyel bir sermaye değeri taşımaktadır.

Müşteri sermayesi, organizasyonun müşteri, tedarikçi ve diğer toplum kesimleriyle olan ilişkilerinin değerini temsil etmekte ve bu kişilerin organizasyona bağımlılıklarını ifade etmektedir. Müşteri sermayesinin unsurlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Çıkrıkcı ve Daştan, 2002: 22-23);

— Markalar	— İşle ilgili işbirliği
— Müşteriler	— Lisans anlaşmaları
— Müşteri sadakati	— İstenen nitelikteki sözleşmeler
— İşletme adı	— Franchising anlaşmalar
— Dağıtım kanalları	

Müşterilerle olan ilişkilerin değerinin işletmeye olan katkısı olarak da tanımlanabilen müşteri sermayesi, müşteri portföyünün artırılmasını amaçlayan süreçleri, araçları ve sistemleri içerisine almaktadır (Ercan vd., 2003:112). Bu anlamda müşteri sermayesi yalnızca müşteri sayısı ile ilgili olmayıp, müşterilerle olan ilişkileri kapsayan bütün bir sistemi ifade etmektedir. Bu sistem, mevcut veya potansiyel müşterilerle var olan veya olması gereken iyi düzey ilişkilerin kurulması, korunması ve geliştirilmesi için diğer sermaye

unsurlarının da desteğini alarak kurulmalıdır. Buraya kadar değinilen entellektüel sermaye unsurlarını karşılaştıran bir tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Entellektüel Sermaye Unsurlarının Karşılaştırılması

<i>Annie Brooking</i>	<i>Göran Roos</i>	<i>Thomas Steward</i>	<i>Nick Bontis</i>
<i>İnsan merkezli varlıklar</i> Beceriler, kabiliyetler ve deneyimler, problem çözme kabiliyeti ve liderlik tarzları	<i>İnsan Sermayesi</i> Yetenek, tutum ve entellektüel kimlik	<i>İnsan Sermayesi</i> Çalışanlar bir organizasyonun en önemli varlığıdır	<i>İnsan Sermayesi</i> Her çalışanın sahip olduğu bireysel düzeyde bilgi
<i>Altyapı varlıkları</i> Faaliyetlerin yerine getirilmesinde şirkete yardımcı olan bütün teknolojiler, süreçler ve metodolojiler	<i>Örgütsel Sermaye</i> Tüm örgütsel yenilik, süreçler, entellektüel mülkiyet ve kültürel varlıklar	<i>Yapısal sermaye</i> Enformasyon teknolojisi içine yerleştirilmiş bilgi	<i>Yapısal sermaye</i> Pazar gereksinimlerini karşılamak için kullanılan insan dışı varlıklar veya örgütsel kapasiteler
<i>Entellektüel mülkiyet</i> Know-how, ticari markalar ve patentler	<i>Yenileştirme ve Geliştirme Sermayesi</i> Yeni patentler ve iş eğitim çabaları	<i>Yapısal sermaye</i> Patentler, planlar ve ticari markaların tümü	<i>Entellektüel mülkiyet</i> Entellektüel sermaye gibi olmayan entellektüel mülkiyet korunan ve legal bir tanımlanan varlıktır.
<i>Pazar varlıkları</i> Markalar, müşteriler, müşteri bağlılığı ve dağıtım kanalları	<i>İlişkisel sermaye</i> İçsel ve dışsal menfaat sahiplerini kapsayan ilişkiler	<i>Müşteri sermayesi</i> Müşterileri ele geçirmek ve elde tutmak için kullanılan Pazar bilgisi	<i>İlişkisel sermaye</i> Müşteri sermayesi sadece örgütsel ilişkilerde yerleştirilmiş bilginin bir yönüdür

Kaynak: Bontis vd., 2000:8'den uyarlayan İpçioğlu, 2007: 137.

4. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇME YÖNTEMLERİ

Entellektüel sermaye, niceliksel ve niteliksel birçok unsuru barındırdığından bu kavramla ilgili yapılacak hesaplamalar mutlak anlamda doğru sonuç veren finansal veriler olmayabilir. Ancak, entellektüel sermaye işletmeler açısından saklı bir hazine değeri taşıdığından, dikkate alınmalı ve hesaplanmalıdır.

Entellektüel sermayenin ölçülmesine yönelik geliştirilen yöntemlerle ilgili isimler arasında Steward (1997), Edvinson (2001) ve Sveiby (2003) ön plana çıkmaktadır. Steward (1997) entellektüel sermayenin ölçülmesinde belli bir kavrama bağlı kalmaktan uzak durmuş, Edvinson (2001) organizasyonel entellektüel sermaye kavramını kullanmış ve Sveiby (2003) ise entellektüel

sermayeyi üst düzey personel başına düşen kâr miktarı ile ölçmeye çalışmıştır. Bunlar dışında Balanced Scorecard (Kaplan ve Norton, 1992), Skandia Kılavuzu (Edvinson, 2001) ve Teknoloji Brokeri (Brooking, 1998) gibi entellektüel sermayeyi ölçme yöntemleri vardır. Yine, Ante Pulic (2003) tarafından geliştirilen Entellektüel Katma Değer Yöntemi (VAIC), işletmenin sahip olduğu maddi ve maddi olmayan varlıkların değer yaratma etkinliğini ölçmede kullanılmaktadır. Bu bağlamda entellektüel sermayenin ölçümü ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Yörük ve Erdem, 2006: 64-65);

- “Piyasa Değeri – Defter Değeri” Yöntemi
- “Piyasa Değeri / Defter Değeri” Yöntemi
- Tobin’in Q Oranı
- Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi
- Balanced Scorecard
- Skandia Kılavuzu
- Entellektüel Sermaye Endeksi
- Teknoloji Brokeri
- Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli
- Maddi Olmayan Varlıkların Ölçülmesinin Finansal Yöntemi
- Sullivan’ın Entellektüel Sermayeyi Ölçüm Yöntemi
- Ante Pulic’in Entellektüel Katma Değer Katsayısı

Bir işletmenin gerçek değerinin tespitinde işletmenin sahip olduğu maddi varlıkların yanında maddi olmayan varlıklar ve entellektüel sermaye unsurlarının da ölçülmesi ve raporlandırılması gerekir. Entellektüel sermaye unsurlarının ölçülüp raporlanmasının işletmeye sağlayacağı avantajlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Yereli ve Gerşil, 2005: 21);

- Entellektüel sermayenin ölçüm ve raporlanmasıyla, işletmeler diğer işletmelerden daha başarılı ya da başarısız oldukları alanları belirleyebilirler.
- Entellektüel sermayenin ölçüm ve raporlanması işletmenin uzun dönemli amaçlarını gerçekleştirmesine yardımcı olur.

• Entellektüel sermaye unsurlarına yapılan yatırımlar işletmenin piyasa değerinin artmasına katkıda bulunur. Brynjolfsson ve Yang tarafından 1.000 firma üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; bilgisayar sistemlerinde eğitim ve yazılıma yapılan 1 dolarlık fazla yatırım, firmanın piyasa değerinde 10 dolarlık artışa neden olmuştur.

• Entellektüel sermayeyle ilgili raporlardan işletme içi ve işletme dışı tüm bilgi kullanıcıları faydalanacaktır. Örneğin yatırımcılar, hisse edinmek için bu raporlara bakacaklardır. Diğer taraftan bu raporlar sayesinde işletmenin bankalar gibi kredi kuruluşları karşısında kredibilitesi artacak, kredi alma durumunda maddi olmayan değerler teminat olarak gösterilebilecektir.

5. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

Entellektüel sermayenin ölçülmesine yönelik olarak geliştirilen yaklaşımlar yukarıda sıralanmıştı. Literatürde bu yaklaşımlara yönelik olarak bazı eleştirilerin yer alması, yaklaşımların eksikliğinden çok entellektüel sermaye kavramının nispeten izafi bir özellik taşımasından kaynaklanmaktadır. Somut bir varlık olmayışı bu kavramın ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Aşağıda entellektüel sermayenin ölçülmesiyle ilgili olarak örnek bir uygulama yer almaktadır.

Örnek Uygulama: X A.Ş.'ne ait bazı bilgiler şu şekildedir. 2005 yılı kârı: 24.000 TL, 2006 yılı kârı: 30.000 TL, 2007 yılı kârı: 48.000 TL. Firmanın ortalama net aktifleri (maddi varlıkları) 2005 yılında 250.000 TL, 2006 yılında 283.000 TL, 2007 yılında 325.000 TL'dir. Firmanın faaliyet gösterdiği sektördeki ortalama maddi varlık kazanç oranı %9, ortalama gelir vergisi oranı % 20 ve ortalama ağırlıklı sermaye maliyeti %20'dir. Bu veriler doğrultusunda "Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi" ile firmanın entellektüel sermayesinin hesaplanması aşağıdaki gibi olacaktır.

Bu yöntemde hesaplama 7 aşamada gerçekleşmektedir (Yereli ve Gerşil, 2005: 24, Uzay ve Savaş, 2003: 168-169, Yörük ve Erdem, 2006: 68)

Birinci aşamada firmanın üç yıl için ortalama vergi öncesi kârı hesaplanır.

Tablo 2. Ortalama Kârın Hesaplanması

2005 Yılı Kârı	2006 Yılı Kârı	2007 Yılı Kârı	Ortalama Kâr
24.000	30.000	48.000	34.000

İkinci aşamada firmanın üç yıllık ortalama net aktifi (maddi varlıkları) hesaplanır.

Tablo 3. Ortalama Net Aktiflerin (Maddi Varlıkların) Hesaplanması

2005 Yılı	2006 Yılı	2007 Yılı	Ortalama
250.000	283.000	325.000	286.000

Üçüncü aşamada ortalama maddi varlık kazanç oranı hesaplanır. Bunun için üç yılın ortalaması olan vergi öncesi kâr, maddi varlıkların hesaplanan ortalama değerine bölünür.

Tablo 4. Ortalama Maddi Varlık Kazanç Oranının Hesaplanması

(1) Ortalama Dönem Kârı	(2) Ortalama maddi Varlık	(3) Ort. Mad. Var. Kazanç Oranı (1/2)
34.000	286.000	%12

Dördüncü aşamada, hesaplamalara konu olan üç yıl için sektörün ortalama maddi varlık getiri oranı hesaplanır. Şayet işletmenin oranı sektör ortalamasının altında ise hesaplamalar devam edilmez. Örnek uygulamamızda sektörün üç yıllık ortalama oranının % 9 olduğu varsayılmaktadır. Buna göre hesaplamalara devam edilmesi gerekmektedir.

Beşinci aşamada “ek getiri” hesaplanır. Bunun için sektörün maddi varlık getiri oranı ortalaması ile işletmenin ortalama maddi varlıkları çarpılır. Elde edilen sonuç, sektördeki bir işletmenin maddi varlıklarından kazanabileceği tutarı gösterir. Elde edilen rakam, işletmenin birinci aşamadaki vergi öncesi karından düşülür. Bulunan sonuç, işletmenin sektördeki ortalama bir işletmeden ne kadar fazla kar edildiğini “ek getiriyi” gösterir.

Tablo 5. Ek Getirinin Hesaplanması

(1) Ortalama Maddi Varlıklar	(2) Sektörde Ort. Maddi Varlık Karlılığı	(3) Normal Kazanç (1 x 2)	(4) Ortalama Dönem Kârı	(5) Ek Getiri (4-3)
286.000	%9	25.740	34.000	8.260

Altıncı aşamada, incelemeye konu olan üç yıl için ortalama gelir vergisi oranı hesaplanır ve bulunan oran ile ek getiri çarpılır. Net rakamı bulmak için, bulunan tutar ek getiriden çıkarılır. Bulunan sonuç maddi olmayan varlıklara ait primdir.

Tablo 6. Maddi Olmayan Varlıklar Primi

(1) Üç Yılın Ortalama Gelir Vergisi	(2) Ortalama Ek Gelir	(3) Ortalama Ek Gelir Vergisi (1 x 2)	(4) Maddi Varlıklar Net Primi (2-3)
%20	8.260	1.652	6.608

Yedinci aşamada, bir önceki aşamada hesaplanan primin net bugünkü değeri hesaplanır. Hesaplama, işletmenin sermaye maliyeti ölçüt olarak alınabilir. Maddi olmayan varlıklara ait prim, işletmenin sermaye maliyeti oranına bölünür. Bulunan değer, işletmenin maddi olmayan varlıklarının hesaplanmış değeridir ve işletmenin entellektüel sermayesini temsil eder.

Tablo 7. Entellektüel Sermaye Tutarı

(1) Brüt Ek gelir	(2) Ek Gelirin Vergisi	(3) Net Ek Gelir (1 - 2)	(4) Ortalama Ağırlıklı Sermaye Maliyeti	(5) Entellektüel Sermaye Tutarı (3 / 4)
8.260	1.652	6.608	%20	33.040

6. TÜRKİYE MUHASEBE MEVZUATI AÇISINDAN ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN RAPORLANMASI

Türkiye’de muhasebe uygulamalarını düzenleyen mevzuat ve özellikle Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği çerçevesinde, hesap ve raporlarla entellektüel sermayenin kayıt altına alınıp raporlanması öngörülmemiştir. Bilindiği üzere tebliğde yedi adet mali tablo öngörülmüştür. Bunlardan temel mali tablo niteliği taşıyan bilânçoda maddi veya maddi olmayan varlıklar tamamen finansal karşılığı olan kalemlerden oluşmaktadır. Diğer taraftan bu mali tablolarda yer alan her bir kalemin dönem içinde muhasebe kayıtlarından geçirilmiş olması şartının göz ardı edilmemesi gerekir. Türkiye muhasebe mevzuatında entellektüel sermaye unsurlarına değinilmemiş ve ilgili hesaplar konulmamış olmasına rağmen ihtiyaç duyulduğunda kullanılmak üzere boş bırakılmış olan hesap kodları kullanılarak bu sorunun çözülebileceği kanaatindeyiz.

Muhasebe mevzuatının entellektüel sermaye ile ilgili unsurları öngörmemesi bunların kaydının sakıncalı olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Ancak entellektüel sermaye ile ilgili unsurların hesaplanıp kayda alınması ve raporlarda gösterilmesi işletmenin kârını ve ödeyeceği vergiyi

etkilemeyeceğinden bir sakıncası olmayacaktır. Bazı bilimsel yazılarda entellektüel sermayenin kayda alınması sonucunda ödenecek vergi miktarının değişebileceği yönünde görüşler olsa da, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda entellektüel sermaye unsurlarından kaynaklanan bir zararın dönem karından düşülmesine müsaade edilmeyeceğinden, bu unsurlardan kaynaklanan kârın da vergi matrahına dâhil edilmeyeceği yönünde bir hüküm çıkarılabilir. O halde entellektüel sermaye unsurlarının muhasebe kayıtlarına yansıtılması ve raporlarda gösterilmesinin hukuki bir sakıncası olmadığı şeklinde bir kanaate varılabilir.

6.1. Entellektüel Sermayenin Kaydedilmesi

Entellektüel sermaye ölçüm yöntemlerinden biri/birkaçı yardımıyla hesaplanan unsurlar, aktifte yer alan Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubuna kaydedilebilir. Bu grupta her ne kadar entellektüel sermaye ile ilgili bir hesap yer almasa da boş olan 265 ve 266 kodlu hesaplar kullanılabilir. İşletmenin tercihine bağlı olarak kullanılacak bu hesap aşağıdaki şekilde de bölümlendirilebilir;

265 ENTELLEKTÜEL SERMAYE UNSURLARI

265.01 İnsan Sermayesi Unsurları

265.01.01

265.01.02

265.02 Sosyal Sermaye Unsurları

265.02.01

265.02.02

265.03 Yapısal ve Organizasyonel Sermaye Unsurları

265.03.01

265.03.02

265.04 Müşteri Sermayesi Unsurları

265.04.01

265.04.02

Aktifte bu şekilde bir bölümlendirme yapılacağı gibi pasifte boş bırakılmış olan 51 kodlu grup entellektüel sermaye için kullanılabilir. Pasifteki 50 kodlu grup içinde 502 kodlu hesabın da kullanılabileceği yönündeki görüşlere katılmamaktayız. Çünkü 50 kodlu grup ÖDENMİŞ SERMAYE grubunu oluşturmaktadır ve bu grupta aşağıdaki hesaplar yer almaktadır;

500 SERMAYE

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-)

Grup başlığı olan Ödenmiş Sermaye bu iki hesap arasındaki farktan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle 500 ve 501 kodlu hesaplar arasındaki fark Ödenmiş Sermayeyi vermektedir. Dolayısıyla bu gruba yeni bir hesap açıp entellektüel sermaye yazıldığında hesaplar arasındaki fark ödenmiş sermayeyi temsil edeceğinden gerçekten sapma gösterir. Bu nedenle entellektüel sermayenin boş olan 51 grupta takip edilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

51 ENTELLEKTÜEL SERMAYE
510 ENTELLEKTÜEL SERMAYE

Bu şekilde oluşturulabilecek hesaplar kullanılarak aşağıdaki şekilde bir yevmiye kaydı yapılabilir;

265 ENTELLEKTÜEL SERMAYE UNSURLARI	XXX	
265.01		
510 ENTELLEKTÜEL SERMAYE		XXX
510.01		
Entellektüel Sermayenin Kaydı		

Bu şekilde kayda alınan entellektüel sermaye yeniden envanter işlemleri sırasında yeniden değerlendirme, enflasyon düzeltmesi gibi uygulamalarla da güncel değere indirgenebilir.

6.2. Entellektüel Sermayenin Raporlanması

Bu kayıtlardan sonra bilançoaya yansımaları kolay olmasına rağmen bir diğer sorun gelir tablosunda nasıl gösterileceğidir. Entellektüel sermayenin bir gelir veya gider unsuru olmaması nedeniyle gelir tablosuna yansıtılması düşünülmeyebilir. Hesaplanıp yukarıdaki gibi kayıt altına alınan entellektüel sermayenin bilançoda gösterilmesi aşağıdaki gibi olacaktır;

AKTİF	BİLANÇO	PASİF
1.DÖNEN VARLIKLAR 2.DURAN VARLIKLAR 26 MAD. OLM. DUR.VAR. 265 ENTEL. SERM. UNS.	3.K.V.Y.KAYNAKLAR 4.U.V.Y.KAYNAKLAR 5.ÖZKAYNAKLAR 510 ENTEL. SERMAYE	

İhtiyaç duyulması halinde gerekli açıklamalar bilanço dipnotlarının sonunda verilebilir. Yazında benzer şekilde görüşler yer almaktadır.

Entellektüel sermayenin bir gelir veya gider unsuru olmaması nedeniyle gelir tablosu hesaplarına yansıtılmasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Nitekim bu unsurlarda bir değer artışı veya değer azalışı doğrudan aktif (265 Entellektüel Sermaye Unsurları) ve pasif hesapların (510 Entellektüel Sermaye) karşılıklı mahsubuyla gösterilebilir. Böylelikle gelir veya gider unsurları arasında gösterilmemiş olur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çağımızda yaşanan karmaşık ekonomik hayat ve küresel rekabet, işletmeleri müşteri memnuniyetini gerçekleştirecek kaliteli mal/hizmet üretimine zorlamaktadır. Küresel piyasalarda rekabet edilen çok sayıda rakibin var olması işletmeleri alacakları kararlarda çok daha bilinçli ve dikkatli olmaya mecbur kılmaktadır. Bu noktada mevcut ve potansiyel tüm kaynakların değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Nitelikli işgücü, teknolojik yatırımlar, eğitim ve öğretime verilen önem, kaynakların iyi değerlendirilmesi, iyi işleyen iş süreçleri, sağlıklı stratejik kararlar, gelişmiş örgüt kültürü ve organizasyon bağları vb. konularda işletmelerin bilinçli hareket etmeleri kaçınılmaz hale gelmiştir.

İşletmelerin bağımlı müşteri kitlesi yaratmaları ve imaj oluşturabilmeleri için kaliteli mal/hizmet üretiminin yanı sıra ilgili çıkar gruplarına güven veren bir mali yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Bu, yalnızca maddi duran varlıklardan oluşan güçlü bir sermaye ile değil, aynı zamanda maddi olmayan duran varlıklar ve bunların içine yerleştirilebilecek olan “entellektüel sermaye” unsurları ile birlikte değerlendirilmelidir. Sahip olunan entellektüel varlıklar

dikkate alınmadan yapılacak değerlendirmeler eksik kalacaktır. Çünkü yapılan değerlendirmelerde bu unsurlar dikkate alınmadan hesaplanan firma değeri ile bu unsurlar dikkate alınarak hesaplanan firma değeri arasında önemli farkların ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Bu denli öneme sahip “entellektüel sermaye” kavramı yukarıda sıralanan birçok yöntemle hesaplanabilmektedir. Hesaplanan değer ise yukarıda izah edildiği şekilde muhasebe kayıtlarına yansıtılabilir ve raporlanabilir. Entellektüel sermaye unsurlarında meydana gelen değer artış veya azalışlarının ise gelir veya gider olarak değerlendirilmesi doğru olmayacaktır. Bu nedenle bu unsurların yalnızca bilânçoda takip edilmesinin dolayısıyla gelir tablosuna yansıtılmamasının doğru olacağı görüşündeyiz. Böylelikle işletmeyle ilgili çıkar gruplarına işletmenin sahip olduğu tüm değerler konusunda bilânço vasıtasıyla bilgi sunulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abeyssekera, I. and J. Guthrie (2005) “An Empirical Investigation of Annual Reporting Trends of Intellectual Capital in Sri Lanka” **Critical Perspectives on Accounting**, 16(3), 151-63.
- Anderson, J.B. (2008) “Social Capital and Student Learning: Empirical Results From Latin American Primary Schools”, **Economics of Education Review**, 27(4), 439-49.
- Barros, C.P. and F. Nunes (2008) “Social Capital in Non-Profit Organizations: A Multi-Disciplinary Perspective”, **The Journal of Socio-Economics**, 37(4), 1554-69
- Bortis, N. (1996) “There is a Price on Your Head: Managing Intellectual Capital Strategically”, **Business Quartely**, Summer 1996, 40-47.
- Büyükozan, G. (2002) “Entellektüel Sermaye Yönetimi”, **KalDer Forum Dergisi**, Nisan-Mayıs-Haziran, 35-44.
- Çıkrıkçı, M. ve A. Daştan (2002) “Entellektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması”, **Bankacılar Dergisi**, 43, 18-32.
- Edvinsson, L. and M. Malona (1997) **Intellectual Capital**, Haper Collins, USA, 34.
- Ercan, M.K., M.B. Öztürk ve K. Demirgüneş (2003) **Değere Dayalı Yönetim ve Entellektüel Sermaye**, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Guthrie, J. (2001) "The Management, Measurement and the Reporting of Intellectual Capital", **Journal of Intellectual Capital**, 2(1), 27-41.
- İpçioğlu, İ. (2007) "Kobilerde Entelektüel Sermayenin İşletme Performansına Etkisi". **Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, 12(3), 133-146.
- Johannessen, J.A., B. Olsen and J. Olaisen (2005) "Intellectual Capital as a Holistic Management Philosophy: a theoretical Perspective", **International Journal of Information Management**, 25(2), 151-71.
- Kanbır, H. (2004) "Yeni Bir Rekabet Gücü Kaynağı Olarak Entellektüel Sermaye ve Organizasyonel Performansa Yansımaları", **Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi**, 1(3), 77-85.
- Malhotra, Y. (2000) "Knowledge Assets in the Global Economy: Assesment of National Intellectual Capital", **Journal of Global Information Management**, 8(3), 5-15.
- Marr, B., O. Gupta, S. Pike and G. Ross (2003) "Intellectual Capital and Knowledge Management Effectiveness", **Management Decision**, 41(8), Academic Research Library, 771-781.
- Marr, B. and K. Moustaghfir (2005) "Defining Intellectual Capital: a three-dimensional Approach", **Management Decision**, 43(9), Academic Research Library, 1114-28.
- OECD Insights-Human Capital (2007) How what you know shapes your life, (Türkçe Özet), ISBN-92-64-029095.
- Partanen, J., K. Moller, M. Westerlund, R. Rajala and A. Rajala (2008) "Social Caital in the Growth of Science – and – Technology – Based SMEs", **Industrial Marketing Management**, 37(5), 513-23.
- Reich, B.H. and M.L.K. Brown (2003) "Creating Social and Intellectual Capital through IT Career Transitions", **Journal of Strategic Information Systems**, 12(2), 91-109.
- Sargut, S. (2006) "Sosyal Sermaye: Yapının Sunduğu Bir Olanak mı, Yoksa Bireyin Amaçlı Eylemi mi?", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, 12, 1-13.
- Schultz, J., A.M. O'Brien and B. Tadesse (2008) "Social Capital And Self-Rated Health: Results from The US 2006 Social Capital Survey of one Community", **Social Science&Medicine**, 67(4), 606-17.
- Swart, J. (2005) "Identifying The Sub-Components of Intellectual Capital: A Literature Review and Development of Measures", **University of Bath School of management Working Paper Series**, 2005.05.

- Taylor, C. (2001) "Intellectual Capital", **Computer World**, March 12, Academic Research Library, 51.
- Uzay, Ş. ve O. Savaş (2003) "Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama Örneği", **Erciyes Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, 20, 163-81.
- Waldstrom, C. and G.L.H. Svendsen (2008) "On the Capitalization and Cultivation of Social Capital: Towards A Neo-Capital General Science?", **The Journal of Socio-Economics**, 37(4), 1495-14.
- Yereli, A.N. ve G. Gerşil (2005) "Entelektüel Srmayeyi Ölçme ve Raporlama Yöntemleri", **Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.**, 12(2), 17-29.
- Yörük, N. ve M.S. Erdem (2006) "Farklı Entelektüel Sermaye Ölçme Yöntemlerinin Firmaların Stratejik Karar Alma Sürecine Etkileri", **Marmara Üniversitesi Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi Analiz**, 6(15), 59-71.